

Çizgi Filmlerde Yer Alan Şiddet ve Korku Öğelerinin İncelenmesi: TRT Çocuk Kanalı Örneği

Investigation of Violence and Fear in Cartoons: The Example of TRT Children's Channel

Alev Üstündağ¹, Fatma Betül Şenol²

Öz

Araştırmada TRT Çocuk Kanalında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet ve korku öğelerinin sıklığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, çizgi filmlerde şiddet ve korku öğelerinin bulunup bulunmadığı ve bulunması durumunda hangi şiddet ve korku unsurlarına yer verildiği de incelenmiştir. Araştırmanın bir diğer alt amacı da çizgi film içeriklerine dikkat çekerek şiddet ve korku öğeleri hakkındaki izleyici farkındalığını artırmaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. TRT Çocuk Kanalında yayınlanan 11 çizgi filmin toplamda 149 bölümü incelenmiştir. Çizgi filmlerin içerikleri kontrol listesi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda; çizgi film metinlerinde sözel şiddet ve fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu ve en fazla sözel şiddet öğelerine yer verildiği, çizgi filmlerin görsellerinde psikolojik şiddet ve fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu ve en fazla psikolojik şiddet öğelerine yer verildiği, çizgi filmlerin metinlerinde ses, hareket, ışık ve gerçeküstü korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla ses içerikli korku öğelerine yer verildiği, çizgi filmlerin görsellerinde hareket, gerçeküstü ve yüz ifadesi içerikli korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla yüz ifadesi içerikli korku öğelerine yer verildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çizgi Film, Korku, Şiddet, TRT Çocuk Kanalı

Abstract

In the study, it was aimed to determine the frequency of violence and fear elements in cartoons broadcast on TRT Children's Channel. In addition, it was also examined whether there are elements of violence and fear in cartoons, and if so, which violence and horror elements are used. Another sub-aim of the research is to raise the audience awareness about violence and horror by drawing attention to cartoon content. The research was carried out using qualitative research method. One of the qualitative research methods, document analysis technique was used. A total of 149 episodes of 11 cartoons broadcast on TRT Children's Channel were analyzed. The contents of the cartoons were examined using the checklist. Content analysis method was used in the analysis of the data obtained. As a result of thinning; There are verbal violence and physical violence elements in cartoon texts and the most verbal violence elements are included, psychological violence and physical violence elements are included in the visuals of cartoons and psychological violence elements are mostly used in the cartoon texts, sound, movement, light and surreal horror elements are It was determined that horror elements with the most audio content were included, the visuals of cartoons included fear elements with movement, surreal and facial expression, and the most facial expression content was used.

Keywords: Cartoon, Fear, Violence, TRT Children's Channel

Araştırma Makalesi [Research Paper]

JEL:M30, M31, M37

Submitted: 20 / 01 / 2021

Accepted: 11 / 02 / 2021

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sağlık Bilimleri Üniversitesi, alev.ustundag@sbu.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5832-6810>.

² Arş. Grv. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, fbetululu@aku.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4844-4968>.

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (2020)'ne göre şiddet; "*Tehdit altında veya fiili olarak kendisine, başka bir kişiye veya bir gruba veya topluluğa karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, kötü gelişme veya yoksunluk ile sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan fiziksel güç veya gücün kasıtlı kullanımı*" olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, şiddeti bir halk sağlığı sorunu olarak ilan etmiş, farklı şiddet türlerini ve aralarındaki bağlantıları karakterize eden, çok kapsamlı olmamakla birlikte, bir şiddet tipolojisi geliştirmiştir (Foegen vd., 1995). Dünya Sağlık Örgütü (2002) tarafından geliştirilen tipolojide şiddet içeren davranışlar fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel, yoksunluk veya ihmal içeren davranışlar olarak kategorize edilmiştir. Vurma, yaralama, öldürme gibi davranışlar fiziksel şiddet, bağırma, hakaret etme, gibi davranışlar sözel şiddet, küçümseme, karalama, dışlama, alay etme gibi davranışlar psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilmektedir.

Şiddet her toplumda ve her kesimde görülebilen bir durumdur. İnsanlar birebir şiddet davranışlarına maruz kalmaları bile dolaylı olarak gün içinde şiddet içeren ses ve görüntülere medya aracılığıyla maruz kalmaktadır. Medyada sunulan şiddet görüntüleri ve anlatımları sokakta, evde, okulda ve işyerlerinde yer alabilmektedir. Yapılan araştırmalar çocukların günde ortalama 2-4 saatlerini televizyon karşısında geçirdiklerini ortaya koymuştur (RTÜK, 2012, 2006; Üstündağ ve Doğan, 2017; 2016). Çocuklar tarafından en çok tercih edilen medya aracı da televizyon olarak belirlenmiştir (RTÜK, 2012). Televizyonun her evde bulunması ve ulaşımının kolay olmasının sonuç üzerinde etkileri olduğu söylenebilir. Ayrıca içinde bulunduğumuz COVID-19 pandemi süreci nedeniyle bulaşıcılığın önlenmesi adına alınan tedbirler çerçevesinde çocukların sokağa çıkma yasakları bulunmaktadır. Okulların da kapatılmış olması çocukların evlerde ve dolayısıyla ekran karşısında daha fazla vakit geçirmelerine sebep olmaktadır. Çocuklar televizyon aracılığıyla çizgi filmleri izlemeyi tercih etmektedir (Habib ve Solimon, 2015).

Çocuklar genellikle ebeveynlerinin, diğer aile üyelerinin ve çevrelerinde bulunan insanların davranışlarını gözlemleyerek öğrenmektedir. Sosyal öğrenme olarak isimlendirilen bu durum, Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramına dayanmaktadır (Bandura, 1977). Kurama göre çocuklar gözlem, taklit ve modelleme yoluyla yeni bir davranışı öğrenmektedir. Çocukların dünyaları ebeveynleri, arkadaşları ve öğretmenleri gibi gerçek modeller olduğu gibi medya karakterlerinin de bulunduğu sanal modellerle de çevrilidir. Bu modeller çocuklara gözleme ve taklit etmeleri için çeşitli davranış örnekleri sunmaktadır. Çocuklar bu modellerin bazılarını dikkat etmekte ve davranışlarını kodlamaktadır. Daha sonra gözlemledikleri davranışları taklit edebilirler. Bunu, davranışın "cinsiyetlerine uygun" olup olmadığına bakılmaksızın yapabilirler (Bandura, 2006). Ancak çocuğun toplumunun cinsiyetine uygun gördüğü davranışı yeniden sergilemesini daha olası hale getiren bir dizi süreç bulunmaktadır. Bunlardan ilki; çocuğun kendine benzettiği kişileri gözleme ve taklit etme olasılığı daha yüksektir. Yani, aynı cinsiyetten insanlar tarafından modellenen davranışların taklit edilme olasılığı daha yüksektir. İkincisi; çocuğun etrafında bulunan insanlar çocuğun taklit ettiği davranışlara ödül veya ceza ile cevap vermektedir. Çocuk bir modelin davranışını taklit etmesi sonucunda ödüllendiriyorsa, çocuğun davranışı sürdürme olasılığı yüksektir. Üçüncüsü; çocuk, birinin davranışlarını taklit edip etmeyeceğine karar verirken diğer insanların o davranışı gerçekleştirdikten sonra ne olduğunu dikkate almaktadır. Bir kişi, başka bir kişinin (yani modeller) davranışının sonuçlarını gözlemleyerek öğrenir (Bandura vd., 1961). Yani, günün büyük bir kısmını televizyon karşısında geçiren çocuklar çizgi film içeriklerinden etkilenecek karakterlerin davranış biçimlerini ve düşünce yaklaşımlarını model alabilmekte ve benimseyebilmektedir (Oruç vd., 2011).

Çizgi filmlerin temel işlevleri eğlendirirken eğitmek olarak ifade edilmektedir. Çocuklarda istenilen iyi ve olumlu kişilik özelliklerinin öğretilmesi ve kazandırılması için kullanılan yöntemler arasında bulunmaktadır. Sevgi, saygı, iş birliği, yardımlaşma, paylaşma, birliktelik, adalet, hoşgörü gibi soyut kişilik özellikleri çizgi film kahramanlarının davranışlarında gösterilerek somut hale getirilmektedir. Bu durum da çizgi filmlerin bilgilendirici özelliklerini ifade etmektedir (Güler, 2011). Bu gibi istenilen davranışların kazanılmasında etkili olan çizgi filmlerin çocuklar için olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar özellikle şiddet içeriği bulunan çizgi filmleri izleyen çocukların maruz kaldıkları davranışları öğrendiklerini, uyguladıklarını, daha çabuk öfkelenediklerini ve oyunlarında da daha saldırgan içerikli oyunlara yöneldiklerini ortaya koymaktadır (Karatay ve Kesgin, 2006). Rai ve diğerleri (2016) yaptıkları araştırmada 200 çocuğun televizyon izleme davranışlarını 4 yıl boyunca takip etmişlerdir. Yapılan araştırma sonucunda çocukların çizgi film izlerken şiddet içerikli ya da şiddet içerikli değil diye bir ayırım yapmadıkları, şiddet içerikli çizgi film izleyen çocukların tepkisel davranışlarında artış olduğu, ebeveynlerin %45'inin ekran sınırı koyma konusunda sorun yaşadıkları ve fiziksel şiddet uygulayarak sınır koymaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Ayrıca 3 çocuk kanalından rastgele seçilen çizgi filmlerin 10800 saniyelik izleme sonucunda 843 saniyesinin şiddet içeren görüntülerden oluştuğunu ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (Temel vd., 2014). Çocukluk döneminde kazanılan bu istenmeyen davranışların kişilik özelliği haline gelmesi ve çocuklar tarafından problem çözme yöntemi olarak kullanılması şiddetin nesiller boyunca devam etmesine sebep olabilmektedir. Çocuk ebeveyn olduğunda kendi çocuğuna da şiddet uygulayabilmektedir (Durmuşoğlu-Saltalı, 2015). Diğer şiddet içerikleri fiziksel bir eylem gerektirdiği için ebeveynler ve çocuklar tarafından kolaylıkla fark edilebilmektedir. Ancak psikolojik şiddet içeriklerini fark edebilmek her zaman kolay olmamaktadır. Ülkemizde çocuklar tarafından izlenen yapımların şiddet içeriklerini incelediği bir araştırmada yapımların %8,4'ünde psikolojik şiddet

içeriklerinin olduğunu tespit etmiştir (Uysal, 2006). Çocukların ekran karşısında geçirdikleri süre ve maruz kaldıkları içerikler düşünüldüğünde, yoğun şiddet davranış modellerini gözlemledikleri söylenebilir. Hakaret etmek, aşağılamak, küçümsemek, dışlamak, yok saymak gibi psikolojik şiddet içerikli davranışların çocuklara model olarak sunulması, davranışların örnek alınması ve sürdürülmesi açısından risk teşkil etmektedir. Özen ve Kartelli (2017) çizgi filmlerde sunulan şiddet içeriklerinin çok yoğun olduğunu ve inceledikleri 42 çizgi filmin 11'inde psikolojik şiddet görüntülerinin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Literatür incelendiğinde de çizgi filmlerde fiziksel şiddet sonrasında en fazla görülen şiddet içeriği psikolojik şiddet olarak tespit edilmiştir (Aral ve Kadan, 2019; Yıldız, 2016; Carr ve Lutjemmeier, 2005). Televizyondaki şiddet içerikleri ile çocukların şiddet içeren davranışları arasında bir ilişki bulunmaktadır (Üstündağ, 2020). Bu bağlamda değerlendirildiğinde çocukların yoğun olarak izledikleri yapımların içeriklerinin analiz edilmesi şiddet davranışlarının değerlendirilebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Çocukların gelişim alanlarının desteklenebilmesi için maruz kaldıkları uyaranlar oldukça önemlidir. Sosyal gelişim sürecinde yeni davranışlar öğrenmeleri açısından çizgi filmlerin önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Özellikle pandemi sürecinde evlerde bulunan çocukların keyif verici aktiviteler içinde bulunmak ve vakitlerini eğlenceli şekilde geçirmek için çizgi filmlere yönelebilecekleri düşünülmektedir. Bu nedenlerle de yapılan araştırmada TRT Çocuk Kanalında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet ve korku öğelerinin sıklığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, çizgi filmlerde şiddet ve korku öğelerinin bulunup bulunmadığı ve bulunması durumunda hangi şiddet ve korku unsurlarına yer verildiği de incelenmiştir. Araştırmanın bir diğer alt amacı da çizgi film içeriklerine dikkat çekerek şiddet ve korku öğeleri hakkındaki izleyici farkındalığını artırmaktır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırmada TRT Çocuk Kanalında yayınlanan çizgi filmlerde şiddet ve korku öğelerinin sıklığının tespit edilmesi amaçlandığından, araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Temel nitel araştırmalarda veriler görüşme, gözlem ya da doküman incelemesi yoluyla elde edilebilmektedir. Araştırma kapsamında kullanılacak veri toplama yöntemi, araştırmanın amacına uygun olarak belirlenmektedir (Merriam, 2013).

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi yönteminde hem yazılı kaynakların incelenmesi yapılabilmekte hem de film, video ya da fotoğraf gibi görsel materyaller de analiz edilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken basit seçkisiz örneklem seçimi yönteminden yararlanılmıştır. TRT Çocuk Kanalında Mayıs-Haziran 2020 tarihi boyunca yayınlanan çizgi filmler arasından basit seçkisiz örneklem seçimi yöntemi ile "Doru", "Ozi", "Ege ile Gaga", "İbi", "Maysa ve Bulut", "Akıllı Tavşan Momo", "Kuzucuk", "Mutlu Oyuncak Dükkânı", "Hapşuu", "Elif'in Düşleri" ve "Ciciki" isimli çizgi filmler belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan çizgi filmlerin bölümlerin tamamı sonuna kadar izlenmiştir. Her birinden toplamda 149 bölüm incelenmiştir. Çalışma grubunda yer alan çizgi filmlerin bölüm isimleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Çizgi Filmlerin Bölüm İsimlerinin Listesi

Doru	Ozi	Ege ile Gaga	İbi
Hırs	İnatçı Ozi	Kolye	Buz Adası
Yarış	Meraklı Ozi	Atlar	Lunapark
Özgürlük	Ozi Unutuyor	Toprak	Eski Depo
Yardım	Yazlık Sinema	Gözler	Cam Adası
Yılıklık	Islık Çalıyor	İlk Kar	Vaha Şehri
İyilik	Taklit Ediyor	Mektup	Gemi Adası
Saklambaç	Kaybolursa	Kutular	Kazı Alanı
Kardeşlik	Ozi ve Yaralı Kuş	Gaganın Gagası Dondu	Taş Ustası
Fedakârlık	Büyük Yüzücüler	Çiçekler	Guma Ormanı

Kargaların Dersi Sürüye Hoş Geldin	Kaptan Pilot Ozi Yeni Bir Heyecan Define Arıyor Çözüm Üretiyor Yüzme Öğreniyor Hayvanat Bahçesinde Ablasıyla Okul Gezisinde Diğer Aileler ile Buluşuyor Down Sendromu Farkındalık Günü	Balıkçıl Ay Çiçeği Gizli Not Tatsız Mı? Koca Yanak Uyku Saati Yenilenme Işık ve Ses Ha Ha Hapşu Bu Koku Da Ne? Kumdan Kale Helikopter Doğa Müziği Kertenkele Zeytin Dalı Gece Müziği	Pasta Adası Kömür Adası Büyük Banka Çocuk Parkı Isı Merkezi Bilgi Adası Müze Binası Spor Salonu Makine Adası Kitap Sokağı Tatil Zamanı Şehir Serası Falez Limanı Yüzen Kasaba Kaktüs Adası Oyuncak Adası
Maysa ve Bulut	Akıllı Tavşan Momo	Kuzucuk	Mutlu Oyuncak Dükkânı
Arı Çöp Göç Kukla Keşif Köprü Tohum Hatıralar Hüt Hüt Şenlik Mektup Sarkıt İlk Adım Uçurtma Umay Ana Bilmece Ramazan Panayır Yerleşme Değirmen İlk Cemre Anne Hakkı Kış Uykusu	Ayna Gramofon Tuhaf Çiçek Kayıp Kaykay İzinin Sırrı Hayal Kurmak Gizli Yetenek Momo Kayboldu Önemli Ziyaret Gizemli Işıklar Bombomun Gözleri Bado ve Arkadaşlık Bombom Hobi Arıyor Hipo ve Kurabiyeler Kardan Adam Kayboldu Takonun Bir Derdi Var Şıp ve Tıp Macera Peşinde Şıp ve Tıp Nerede? Kırmızıya Boyamak Bal Küpü Huhu Ya Ne Oldu?	Spor Kamp Müze Uçak Olta Boya Ritim Deney Yüzme Diken İstöp Piknik Futbol Bostan Arılar Emanet Tamirat Panayır Scooter Mancınık Oyun Aşkı Temizlik Bisiklet	Pofu Usta Gökkuşağı Kayıp Bere Uç Uç Sepeti İyi Uykular Yardım Ekibi Yeni Arkadaş Kitap Kulübü Oyun Arkadaşı Cilala Parlat Tatsız Şakalar Minik Orkestra Sözünde Durmak Bayram Heyecanı En Sevdiğim Film Bahar Temizliği Sahipsiz Davetiye Farklı Yetenekler Birlikte Eğlenmek Çilli'nin Hikayesi En Sevdiğim Oyuncak Şarkıcı Arı ve Dans Eden Sinekler Daha Hızlı Bir Robi

Tavus Kuşu Vefa Borcu		Dondurma	Atölyede Karmaşa Kırık Dış Oyunda
Hapşuu	Elif'in Düşleri	Ciciki	
Hapşuu'nun Bisikleti	Yoğurt	Yardımlaşma	
Karpuz Karpuz	Karnabahar Neye Benzer	Kardeş Sevgisi	
Hapşuu Kümesle İlgileniyor	Uçak	Cesaret ve Öğrenme Keyfi	
Canım Sıkılıyor	Hoş Geldin Nar	Çevremizi Tanıyalım	
Oyun Parkı	Tatlı Kivi	Yeni Bir Arkadaş	
Hapşuu'nun Hazinesi	Okul Üzümü	Fotoğraflı Defter	
Kıtır Kıtır Lahana	Utangaç Kavun	Festivale Hazırlık-İş Birliği	
Yağmurun Şarkısı	Film Kahramanı Çilek	Kaybolan Yerküre	
Yumurtalar Kırılmasın	Sevimli Kabak	Festival Zamanı-Dürüstlük	
Gülümse	İncir	Sağlıklı Beslenmenin Önemi	
Bugün Hava Rüzgârlı	Limon	Büyüklere Saygı Göstermek	
Pamuk	Kız Kardeşler	Herkes Aynı Şeyi Yapmayı Sevmeyebilir	
Hapşuu Pazara Gidince	Bayram	Toplu Yaşamın Kuralları	
Yeni Ses Yeni Arkadaş	Uzun Boylu Pırasa	Hava Bilgisi-Bilginin Önemi	
Pufpuf	Uçurtma	Arkadaşlarımıza Karşı Duyarlı Olmak	
Rengarenk Takatuka	Ananas ve Gökkuşağı	Ciciki Neden Savanda Doğdu	
Süt Dişi	K Vitamini Madeni	Ailenin Önemi-Birlikte Olmak	
Karadutlar Oldu Mu	Enginar	Uçuş Belgesi	
Zamanı Var	Karadut	Uzun Göç Yolunda Dayanışmanın Önemi	
Tıkırtı	Bisiklet	Zamanın Önemi	
Şaşkın Hapşuu	Salıncak	Yeryüzü Şekilleri Nasıl Değişiyor?	
Günebakan	Selim'in Doğum Günü	Afrika	
Benekli'yi Özledim	Zeki Ceviz	Uçma Töreni-Hepimiz Başardık	
Kuzucuk Kardeş	Temiz Dünya	Ziyaret Ettiğimiz Yerleri Bulduğumuz Gibi Bırakmak	
Hoş Geldin Kuzucuk	Cevizli Ekmek	Çalışkan ve Araştırmacı Olmak Neden Önemlidir?	

2. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında incelenen 11 çizgi filmin toplamdaki 149 bölümü doküman olarak değerlendirilmiştir. İncelenen çizgi film bölümlerinin içeriklerinde şiddet ve korku öğelerine ne sıklıkta yer verdiklerini belirleyebilmek amacıyla Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak (2009) tarafından geliştirilen Korku ve Şiddet Öğeleri kontrol listesi kullanılmıştır. Çizgi filmlerin içerikleri kontrol listesi maddeleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Verilerin toplanması aşamasında öncelikle a) çizgi filmlerin her bir bölümü izlenmiştir. b) çizgi filmlerde yer verilen şiddet ve korku öğelerinin ayrıntılı bir şekilde değerlendirilebilmesi için bölümler yazılı metne dönüştürülmüştür. c) yazılı metnin yanı sıra görsel içeriklerde şiddet ve korku görselleri belirlenmiş ve yazılı metne dönüştürülmüştür. d) kontrol listesinde yer alan maddelere uygun olan şiddet ve korku içerikleri işaretlenmiş ve kodlanmıştır. e) her bir çizgi film bölüm içeriklerinde şiddet ve korku öğelerine yer verilip verilmediği tek tek değerlendirilmiştir.

İncelenen çizgi film bölümlerinin şiddet ve korku öğesi içermemesi durumunda, şiddet ve korku öğesi bulunmadığı belirtilmiştir. Çizgi film bölümlerinde şiddet ve korku öğesi bulunması durumunda ise şiddet ve korku öğelerinin hangi bölümde bulunduğu, hangi sürede gerçekleştiği ve nasıl gerçekleştiği kaydedilmiştir. Şiddet içerikleri kavga etmek, dayak

atmak/yemek vurmak, ezmek, boğmak, bağırarak, hakaret etmek, tehdit etmek, canını acıtmak, saldırmak, tekmelemek, aşırı kızgın yüz ifadeleri, kırmak, kesmek, parçalamak, bıçaklamak, silahla ateş etmek ve öldürmek temalarında incelenmiştir. Daha sonra fiziksel, sözel ve duygusal şiddet olmak üzere şiddet türlerine göre değerlendirme yapılmıştır. Korku öğelerinin de hangi şekilde gerçekleştiği kaydedilmiştir. Korku içerikleri gerçeküstü karakterler, karanlık, gölge oyunları, ani sert hareketler, esrarengiz olaylar, doğadaki sesler, korkutucu ses efektler, çığlık atma/bağırma, saklanıp aniden ortaya çıkan karakterler, aşırı sihir öğeleri, kan akışını göstermek, sivri dişler, kesik vücut parçalarını göstermek, karakterlerin sessizce diğer karakterlere arkadan yaklaşarak aniden korkutması, korkmuş yüz ifadeleri, aşırı büyük karakterler, aşırı küçük karakterler ve korku ifadelerini kuvvetlendirecek renk kullanımı temalarında incelenmiştir. Çizgi filmlerin analizinde kullanılan içerik analiz formu şablonu Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Çizgi Filmlerin Analizinde Kullanılan İçerik Analiz Formu Şablonu

Şiddet içerikleri			
Metin içerikleri		Görsel içerikleri	
Kategoriler	Alt kategoriler	Kategoriler	Alt kategoriler
Fiziksel şiddet	Canını acıtmak Saldırmak Tekmelemek Kırmak Kesmek Parçalamak Bıçaklamak Silahla ateş etmek Öldürmek	Fiziksel şiddet	Kavga etmek Dayak atmak/yemek Vurmak Ezmek Boğmak
Psikolojik şiddet		Psikolojik şiddet	Kan akışını göstermek Sivri dişler Aşırı kızgın yüz ifadeleri Kesik vücut parçalarını göstermek
Sözel şiddet	Bağırarak Hakaret etmek Thedit etmek	Sözel şiddet	
Korku içerikleri			
Metin içerikleri		Görsel içerikleri	
Kategoriler	Alt kategoriler	Kategoriler	Alt kategoriler
Hareket	Ani sert hareketler Saklanıp aniden ortaya çıkan karakterler	Hareket	Karakterlerin sessizce diğer karakterlere arkadan yaklaşarak korkutması
Ses	Doğadaki sesler Korkutucu ses efektler	Renk	Korku ifadelerini kuvvetlendirecek renk kullanımı

	Çılgılık atma/bağırma		
Işık	Karanlık Gölge oyunları	Gerçeküstü	Aşırı büyük karakterler Aşırı küçük karakterler
Gerçeküstü	Gerçeküstü karakterler Esrarengiz olaylar Aşırı sihir öğeleri	Yüz	Korkmuş yüz ifadeleri

3. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. İçerik analizi yönteminde araştırma sırasında elde edilen veri ya da dokümanlar incelenmekte, birbirine benzeyen kavramlara ilişkin temalar oluşturulmakta ve bu temalara ilişkin kodlamalar yapılmaktadır. Oluşturulan kodlar başka araştırmacıların anlayabileceği şekilde yorumlanarak ifade edilmektedir.

İncelenen çizgi filmlerin içeriği kullanılan kontrol listesi maddelerine göre ayrıntılı şekilde listelenmiştir. Oluşturulan listeden birbirine benzeyen içeriklerle ilgili temalar oluşturulmuş ve kodlamalar yapılmıştır. Yapılan bu ilk değerlendirme sonrasında 10 gün ara verilmiştir. 10 günün sonunda çizgi filmler ikinci kez incelenmiştir. İlk değerlendirme ve ikinci değerlendirme sonuçları karşılaştırılarak şiddet ve korku öğelerine ait kodlara son hali verilmiştir.

4. Bulgular

Bu bölümde TRT Çocuk Kanalında yayınlanan çizgi filmlerde şiddet ve korku öğelerinin sıklığının tespit edilmesi amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

İncelenen çizgi filmlerin metinlerinde belirlenen şiddet türleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Çizgi Filmlerin Metinlerinde Belirlenen Şiddet Türleri

Belirlenen şiddet türü	Şiddet içerikli çizgi film sayısı
Fiziksel şiddet	41
Psikolojik şiddet	0
Sözel şiddet	89

Tablo 3 incelendiğinde, incelenen çizgi filmlerin metinlerinde sözel şiddet ve fiziksel şiddet unsurlarının bulunduğu ve en fazla sözel şiddet unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Sözel şiddeti fiziksel şiddet izlemiş ve psikolojik şiddet içeriğine rastlanılmamıştır.

Aşağıda çizgi filmlerin metinlerinde belirlenen sözel şiddet unsurlarına ilişkin örnekler sunulmuştur:

Doru-Kargaların Dersi Bölümü: Lider kurdun "*tavşan mısınız, ne bu korkaklık*" demesi

Doru-Kargaların Dersi Bölümü: Kurdun "*akşama kadar yemek getiremezsen sürüden ayrılırsın*" demesi

Mutlu Oyuncak Dükkânı-Tatsız Şakalar Bölümü: Hurma'nın Robi'ye "*teneke kafa*" demesi

Ozi-Yazlık Sinema Bölümü: "*Bir daha benim bahçemde dolaşabilecek misiniz?*"

Ozi-Yazlık Sinema Bölümü: "*Görüyorsunuz siz şimdi*"

Aşağıda çizgi filmlerin metinlerinde belirlenen fiziksel şiddet unsurlarına ilişkin örnekler sunulmuştur:

Doru-Hırs Bölümü: kurt sürüsünün atlara saldırması, ana karakterin tek başına kurda saldırması

Doru-Fedakârlık Bölümü: ağacın dalını kırmak

Doru-Yılkılık Bölümü: atların ahırın kapısına çifte atmaları, kapıyı kırmaları

Metinlerde belirlenen şiddet içerikleri türlerinin çizgi filmlere göre dağılımı Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Metinlerde Belirlenen Şiddet İçeriklerinin Çizgi Filmlere Göre Dağılımı

Çizgi filmler	Belirlenen şiddet türü	
	Fiziksel şiddet	Sözel şiddet
Doru	17	15
Ozi	0	7
Ege ile Gaga	0	0
İbi	10	6
Maysa ve Bulut	7	21
Akıllı Tavşan Momo	2	30
Kuzucuk	4	6
Mutlu Oyuncak Dükkânı	0	3
Hapşuu	1	0
Elif'in Düşleri	0	0
Ciciki	0	1

Tablo 4'e göre fiziksel şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Doru'dur. Doru'yu sırasıyla İbi ile Maysa ve Bulut çizgi filmleri izlemektedir. Kuzucuk, Akıllı Tavşan Momo ve Hapşuu çizgi filmlerinde de az olmakla birlikte fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Ozi, Ege ile Gaga, Mutlu Oyuncak Dükkânı, Elif'in Düşleri ve Ciciki çizgi filmlerinde ise fiziksel şiddet öğelerine rastlanmamıştır.

Tablo 4'e göre incelenen çizgi filmlerde sözel şiddet öğeleri daha fazla yer almaktadır. Sözel şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Akıllı Tavşan Momo'dur. Akıllı Tavşan Momo'yu sırasıyla Maysa ve Bulut, Doru, Ozi, İbi ve Kuzucuk çizgi filmleri izlemektedir. Mutlu Oyuncak Dükkânı ve Ciciki çizgi filmlerinde de az olmakla birlikte sözel şiddet öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Ege ile Gaga, Hapşuu ve Elif'in Düşleri çizgi filmlerinde ise sözel şiddet öğelerine rastlanmamıştır.

İncelenen çizgi filmlerin görsellerinde belirlenen şiddet türleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Çizgi Filmlerin Görsellerinde Belirlenen Şiddet Türleri

Belirlenen şiddet türü	Şiddet içerikli çizgi film sayısı
Fiziksel şiddet	10
Psikolojik şiddet	77
Sözel şiddet	0

Tablo 5 incelendiğinde, incelenen çizgi filmlerin görsellerinde psikolojik şiddet ve fiziksel şiddet unsurlarının bulunduğu ve en fazla psikolojik şiddet unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Psikolojik şiddeti fiziksel şiddet izlemiş ve sözel şiddet içeriğine rastlanılmamıştır.

Aşağıda çizgi filmlerin görsellerinde belirlenen psikolojik şiddet unsurlarına ilişkin örnekler sunulmuştur:

Doru-Özgürlük Bölümü: Çiftlik sahiplerinin köpeğinin sinirlenince dişlerini sıkması

Doru-Özgürlük Bölümü: Kargaların kaçtığına gören çiftlik sahibinin sinirlenmesi, adamların kendi arasında kavga etmesi esnasında kaşlarını çatması

Doru-Kargaların Dersi Bölümü: Lider kurdun öfkeden kaşlarını çatması, yüzünün kızarması

Aşağıda çizgi filmlerin görsellerinde belirlenen fiziksel şiddet unsurlarına ilişkin örnekler sunulmuştur:

Doru-Hırs Bölümü: kurt ve atların dövüşmesi, kurtların atlardan çifte yemesi

Doru-Özgürlük Bölümü: Çiftlik sahiplerinin hayvanlar tarafından dayak yemesi

Görsellerde belirlenen şiddet içerikleri türlerinin çizgi filmlere göre dağılımı Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Görsellerde Belirlenen Şiddet İçeriklerinin Çizgi Filmlere Göre Dağılımı

Çizgi filmler	Belirlenen şiddet türü	
	Fiziksel şiddet	Psikolojik şiddet
Doru	6	17
Ozi	0	3
Ege ile Gaga	1	2
İbi	0	31
Maysa ve Bulut	0	17
Akıllı Tavşan Momo	0	0
Kuzucuk	2	6
Mutlu Oyuncak Dükkânı	0	1
Hapşuu	1	0
Elif'in Düşleri	0	0
Ciciki	0	0

Tablo 6'ya göre fiziksel şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Doru'dur. Doru'yu sırasıyla Kuzucuk izlemektedir. Ege ile Gaga ve Hapşuu çizgi filmlerinde de az olmakla birlikte fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Ozi, İbi, Maysa ve Bulut, Akıllı Tavşan Momo, Mutlu Oyuncak Dükkânı, Elif'in Düşleri ve Ciciki çizgi filmlerinde ise fiziksel şiddet öğelerine rastlanmamıştır.

Tablo 6'ya göre incelenen çizgi filmlerde psikolojik şiddet öğeleri daha fazla yer almaktadır. Psikolojik şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi'dir. İbi'yi sırasıyla Doru, Maysa ve Bulut ile Kuzucuk çizgi filmleri izlemektedir. Ozi, Ege ile Gaga ve Mutlu Oyuncak Dükkânı çizgi filmlerinde de az olmakla birlikte psikolojik şiddet öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Akıllı Tavşan Momo, Hapşuu, Elif'in Düşleri ve Ciciki çizgi filmlerinde ise psikolojik şiddet öğelerine rastlanmamıştır.

İncelenen çizgi filmlerin metinlerinde belirlenen korku türleri Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Çizgi Filmlerin Metinlerinde Belirlenen Korku Türleri

Belirlenen korku türü	Korku içerikli çizgi film sayısı
Hareket içerikli korku öğeleri	21
Ses içerikli korku öğeleri	300

Işık içerikli korku öğeleri	33
Gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğeleri	30

Tablo 7 incelendiğinde, incelenen çizgi filmlerin metinlerinde ses, hareket, ışık ve gerçeküstü korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla ses içerikli korku öğelerine yer verildiği görülmektedir. Ses içerikli korku öğelerini sırasıyla ışık, gerçeküstü özellikler ve hareket içerikli korku öğeleri izlemiştir.

Aşağıda çizgi filmlerin metinlerinde belirlenen korku öğelerine ilişkin örnekler sunulmuştur:

Doru-Yardım Bölümü: Ürkütücü kurt sesleri, karga sesleri, ormandan gelen gizemli sesler

Doru-Hırs Bölümü: Kurtların kayanın arkasından fırlaması

Doru-Yarış Bölümü: Ağaçların arasından fırlayan at

Doru-Kargaların Dersi Bölümü: Kayanın arkasına saklanan kurdun birden fırlaması

Ege ile Gaga-Atlar Bölümü: Karganın tüyelerinin arasından defter, kalem, oyuncak gibi materyallerin çıkması

Ege ile Gaga-Toprak Bölümü: karganın tüyelerinin içinden şamdan, ayna çıkarması

İbi-Pasta Adası Bölümü: Küçük kaplumbağanın fıstık yiyince büyümesi

İbi-Büyük Banka Bölümü: Saatin değneği ile sihirler yapması

Maysa ve Bulut-Göç Bölümü: Develerin uçuşması, develerin bulutların üstünde yürümesi

Maysa ve Bulut-Sarkıt Bölümü: Kızın gözyaşları ile buzların erimesi

Maysa ve Bulut-Uçurtma Bölümü: Kaplumbağanın uçurtma uçurması

Maysa ve Bulut-Umay Ana Bölümü: Gökkuşağının üzerinde yürümek

Metinlerde belirlenen korku türlerinin çizgi filmlere göre dağılımı Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Metinlerde Belirlenen Korku İçeriklerinin Çizgi Filmlere Göre Dağılımı

Çizgi filmler	Belirlenen korku türü			
	Hareket	Ses	Işık	Gerçeküstü
Doru	5	37	3	0
Ozi	0	26	5	0
Ege ile Gaga	4	44	1	6
İbi	7	76	7	12
Maysa ve Bulut	4	81	14	9
Akıllı Tavşan Momo	1	17	3	3
Kuzucuk	0	5	0	0
Mutlu Oyuncak Dükkânı	0	14	0	0
Hapşuu	0	0	0	0
Elif'in Düşleri	0	0	0	0
Ciciki	0	0	0	0

Tablo 8'e göre ses içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Maysa ve Bulut'tur. Maysa ve Bulut'u sırasıyla İbi, Ege ile Gaga, Doru, Ozi, Akıllı Tavşan Momo, Mutlu Oyuncak Dükkânı ve Kuzucuk çizgi filmleri izlemektedir. Hapşuu, Elif'in Düşleri ve Ciciki çizgi filmlerinde ise ses içerikli korku öğelerine rastlanmamıştır.

Tablo 8'e göre ışık içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Maysa ve Bulut'tur. Maysa ve Bulut'u sırasıyla İbi, Ozi, Doru ve Akıllı Tavşan Momo çizgi filmleri izlemektedir.

Ege ile Gaga çizgi filminde de az olmakla birlikte ışık içerikli korku öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Kuzucuk, Mutlu Oyuncak Dükkânı, Hapşuu, Elif'in Düşleri ve Ciciki çizgi filmlerinde ise ışık içerikli korku öğelerine rastlanmamıştır.

Gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi'dir. İbi'yi sırasıyla Maysa ve Bulut, Ege ile Gaga ve Akıllı Tavşan Momo çizgi filmleri izlemektedir. Doru, Ozi, Kuzucuk, Mutlu Oyuncak Dükkânı, Hapşuu, Elif'in Düşleri ve Ciciki çizgi filmlerinde ise gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğelerine rastlanmamıştır.

İncelenen çizgi filmlerin görsellerinde belirlenen korku türleri Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Çizgi Filmlerin Görsellerinde Belirlenen Korku Türleri

Belirlenen korku türü	Korku içerikli çizgi film sayısı
Hareket içerikli korku öğeleri	3
Renk içerikli korku öğeleri	0
Gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğeleri	11
Yüz ifadesi içerikli korku öğeleri	100

Tablo 9 incelendiğinde incelenen çizgi filmlerin görsellerinde hareket, gerçeküstü ve yüz ifadesi içerikli korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla yüz ifadesi içerikli korku öğelerine yer verildiği görülmektedir. Yüz ifadesi içerikli korku öğelerini sırasıyla gerçeküstü özellikler ve hareket içerikli korku öğeleri izlemiş ve renk içerikli korku öğelerine rastlanmamıştır.

Aşağıda çizgi filmlerin görsellerinde belirlenen korku öğelerine ilişkin örnekler sunulmuştur:

Doru-Hırs Bölümü: Kurdu gören atların kaşlarını aşağı indirmeleri, ayağı taşın altında kalan atın korkudan titremesi ve yüzünün kızarması, endişeli bakışlar

Doru-Yarış Bölümü: Kuyuya düşen atın korkudan köşeye pusması, kurdu gören atların kaçması, kuyuda yavrusunu gören atın titremesi

Doru-Özgürlük Bölümü: Tuzağa yakalanan karganın endişeli bakışları, kargayı kurtarmaya çalışan atların insanı görünce tedirginleşmesi

Görsellerde belirlenen korku türlerinin çizgi filmlere göre dağılımı Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Görsellerde Belirlenen Korku İçeriklerinin Çizgi Filmlere Göre Dağılımı

Çizgi filmler	Belirlenen korku türü		
	Hareket	Gerçeküstü	Yüz
Doru	2	0	17
Ozi	0	2	6
Ege ile Gaga	1	4	8
İbi	0	5	36
Maysa ve Bulut	0	0	32

Akıllı Tavşan Momo	0	0	0
Kuzucuk	0	0	1
Mutlu Oyuncak Dükkânı	0	0	0
Hapşuu	0	0	0
Elif'in Düşleri	0	0	0
Ciciki	0	0	0

Tablo 10'a göre hareket içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Doru'dur. Doru'dan sonra Ege ile Gaga çizgi filminde de az olmakla birlikte hareket içerikli korku öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Diğer çizgi filmlerin hiçbirinde hareket içerikli korku öğelerine rastlanmamıştır.

Gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi'dir. İbi'den sonra sırasıyla Ege ile Gaga ve Ozi çizgi filmlerinde de az olmakla birlikte gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Diğer çizgi filmlerin hiçbirinde gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğelerine rastlanmamıştır.

Çizgi filmlerde en fazla yüz ifadesi içerikli korku öğeleri yer almaktadır. Yüz ifadesi içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi'dir. İbi'yi sırasıyla Maysa ve Bulut, Doru, Ege ile Gaga ve Ozi çizgi filmleri izlemektedir. Kuzucuk çizgi filminde de az olmakla birlikte yüz ifadesi içerikli korku öğelerinin bulunduğu belirlenmiştir. Diğer çizgi filmlerin hiçbirinde yüz ifadesi içerikli korku öğelerine rastlanmamıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

İçinde bulunduğumuz pandemi süreci ekranların çocukların yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmesine sebep olmuştur. Televizyon, bilgisayar, tablet, akıllı cep telefonları gibi dijital teknoloji araçlarının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine etkilerini inceleyen pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu etkilerin olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu konusu hala tartışmalı bir konu olmakla birlikte (Kuss vd., 2013) çocukların ekran karşısında geçirdikleri zamanın etkilenme durumu üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir. Kısacası, zamanın yanı sıra hangi içeriğe maruz kaldıkları da oldukça önemlidir (Üstündağ, 2020). Gerbner ve diğerleri (1978) yetiştirme kuramında bu durumu, "çocuklar ekran karşısında ne kadar çok zaman geçirirlerse, ekranda sunulan durumlara o kadar çok inanmaktadır" şeklinde ifade etmektedir. Yetiştirme kurama göre medyada sunulan içerikler çocukların bakış açılarını, değer yargılarını, inançlarını ve düşüncelerini değiştirme gücüne sahiptir (Gerbner, 1998). Yapılan araştırma bu kuramsal bağlamda ele alınmıştır. Benzer şekilde Adak Özdemir ve Ramazan (2012) yaptıkları araştırma sonucunda çocukların çizgi film karakterleri ile özdeşim kurduklarını, karakterlerin hareketlerini tekrar ettiklerini duydukları yeni cümle ve kelimeleri kullandıklarını belirlemişlerdir. Bu nedenle çizgi filmler incelenirken hem metin hem de görsel inceleme yapılmıştır.

İncelenen çizgi filmler şiddet açısından değerlendirildiğinde; çizgi film metinlerinde sözel şiddet ve fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu ve en fazla sözel şiddet öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. İncelenen çizgi filmlerin görsellerinde psikolojik şiddet ve fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu ve en fazla psikolojik şiddet öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. Basore (2008) üç çocuk kanalında bulunan içerikleri incelediği araştırması sonucunda, çocukların izlediği programlarda şiddet unsurlarının fazlaca yer aldığını tespit etmiştir. American Academy of Pediatrics (2001) tarafından yapılan üç yıllık inceleme sonucuna göre de çocuk programlarının çoğunda şiddet içeren sahnelerin bulunduğu ve bunların eğlence içeriği kapsamında sunulduğu belirlenmiştir. Ayrancı ve diğerleri (2004) yaptıkları çalışmada inceledikleri programların üçte birinin şiddet sahnesinden oluştuğunu tespit etmişlerdir. İncelenen çizgi film içeriklerinde sözel ve psikolojik şiddet içeriklerinin bulunması ve fazla olması kaygı verici bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Duygusal istismar olarak da değerlendirilebilecek davranışların çocuklara çizgi filmler aracılığıyla model olarak sunulması, çocukların bu davranışları yöntem olarak benimsemesi, kabul etmesi ve bu davranışları normalleştirerek genellemeleri durumuna sebep olabilir. Çocukların bu davranışlara uzun süre maruz kalmaları sözel ve psikolojik şiddet öğelerini özümseyerek kendi yaşamlarında kullanır hale gelmelerine sebep olabilir. Griffin (2012) televizyon aracılığıyla sunulan aynı görüntü ve mesajların çocukların bu içerikleri normalleştirme ve alışma sürecinde etkili olduğunu ileri sürmektedir. Çizgi filmler çocuklar için eğlenceli vakit geçirme yöntemleri arasında yer almaktadır. Yapılan diğer çalışmalarda da çizgi filmlerde psikolojik şiddet öğelerinin yüksek oranda bulunduğunu tespit edilmiştir (Yıldız, 2016; Aral ve Kadan, 2019). Bu sonuçlar yapılan araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

İncelenen çizgi filmler korku açısından değerlendirildiğinde; çizgi filmlerin metinlerinde ses, hareket, ışık ve gerçeküstü korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla ses içerikli korku öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. İncelenen çizgi filmlerin görsellerinde hareket, gerçeküstü ve yüz ifadesi içerikli korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla yüz ifadesi içerikli korku öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. Çizgi filmler incelenirken önemli olan durum korku unsurlarının nasıl kurgulandığı ve çocuklara iletildiğidir. Ani sert hareketler, saklanıp aniden ortaya çıkan karakterler, korkutucu ses efektleri, çılgılık atma/bağırma, karanlık, gölge oyunları, gerçeküstü karakterler, esrarengiz olaylar ve aşırı sihir öğeleri gibi içeriklerin çizgi filmlerde bulunduğu belirlenmiştir. Çizgi filmlerde farklı öğelerin kullanılmasıyla sunulan korku öğeleri, çocukların olayları ya da durumları yaşlarına göre farklı algılayabilmeleri ve farklı yorumlayabilmelerine sebep olabilir. Yörükoğlu (1989)'na göre korku öğelerinin bulunduğu ekran içerikleri çocukların korkmalarına, sinmelerine, hem gece hem de gündüz korkuları geliştirmelerine ve gördüklerini tam olarak algılayamayıp çarpıtılabilmelerine sebep olabilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde çizgi filmlerde ses içeriklerinin aniden verilmesi çocukların istemsizce korkmalarına sebep olabilir. Çocukluk döneminde en fazla görülen korku hayvan korkusu olmakla birlikte çocukların karanlıktan, yaratıklardan, hayaletlerden, perilerden, elektrik çarpmasından, depremden, şimşek çakmasından ve gök gürlemesinden korkabilirler (Oğuz, 2019). Çocukların gelişimsel olarak sergileyebilecekleri bu korku durumunun ortaya çıkmasında pek çok faktör etkili olabilir, anne baba tutumları, çevresel etmenler gibi. Çizgi filmler çocuklarda yeni korku durumlarının oluşmasına sebep olabileceği gibi var olan korkularının pekişmesine de sebep olabilir (Üstündağ, 2020). Çizgi filmlerde en fazla yüz ifadesi içerikli korku öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. Sunulan karakterlerin yüz ifadelerinin korkutucu olması, çocuğun korkusunun pekişmesinde etkili olabilir. Oğuz'a (2019) göre de çocukların izledikleri içerikler çocukta korku yaratabilir.

TRT Çocuk Kanalında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet ve korku öğelerinin sıklığının tespit edilmesi amacıyla yapılan bu araştırmada 11 çizgi filmin toplamda 149 bölümü incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda;

- Çizgi film metinlerinde sözel şiddet ve fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu ve en fazla sözel şiddet öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. Fiziksel şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Doru (f:17), sözel şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Akıllı Tavşan Momo olarak tespit edilmiştir (f:30).
- Çizgi filmlerin görsellerinde psikolojik şiddet ve fiziksel şiddet öğelerinin bulunduğu ve en fazla psikolojik şiddet öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. Fiziksel şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Doru (f:6), psikolojik şiddet öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi olarak tespit edilmiştir (f:31).
- Çizgi filmlerin metinlerinde ses, hareket, ışık ve gerçeküstü korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla ses içerikli korku öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. Ses içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Maysa ve Bulut (f:81), ışık içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Maysa ve Bulut (f:14), gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi (f:12), hareket içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi olarak tespit edilmiştir (f:7).
- Çizgi filmlerin görsellerinde hareket, gerçeküstü ve yüz ifadesi içerikli korku öğelerinin bulunduğu ve en fazla yüz ifadesi içerikli korku öğelerine yer verildiği belirlenmiştir. Hareket içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film Doru (f:2), Gerçeküstü özelliklerin kullanıldığı korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi (f:5), yüz ifadesi içerikli korku öğelerinin en fazla olduğu çizgi film İbi olarak tespit edilmiştir (f:36).

TRT Çocuk kanalının amacı; çocukların değerlere bağlı ve topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerinin sağlanmasına yardımcı olmaktır. Bu nedenle;

- Çocuklar için hazırlanan yapımların uzman kontrolünden geçirilmesi gerektiği,
- İçeriklerin çocuklar üzerinde bırakabileceği etkilerin değerlendirilmesi gerektiği,
- Çocukların yaşına göre ebeveynlerinin onlara çizgi film izleme sırasında eşlik etmeleri gerektiği ve içerikler hakkında sohbet etmeleri gerektiği,
- Çizgi filmlerin öncelikle ebeveynler tarafından izlenmesi ve içeriklerinin değerlendirilmesi gerektiği,
- Çocuklara ve ebeveynlerine medya okuryazarlığı eğitim olanaklarının devlet kurumları tarafından sunulması gerektiği önerilebilir.

Kaynakça

Adak Özdemir, A., & Ramazan, O. (2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35:157-173.

American Academy of Pediatrics Committee on Public Education. (2001). Media violence. *Pediatrics*, 108(5):1222-1226.

- Aral, N., & Kadan, G. (2019). Çizgi filmlerde yer alan şiddet öğelerinin incelenmesi. *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences*, 10(1):57-75.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N., & Günay, Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5:133-140
- Bandura, A. (2006). *Autobiography*. MG Lindzey & WM Runyan (Eds.), A history of psychology in autobiography (Vol. IX). Washington, DC: American Psychological Association
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2):191.
- Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through the imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63, 575-582
- Basore, K. A. (2008). *The context of violence in children's television programs*. Arts In Communication Master Thesis, University Of Arkansas, Arkansas, USA
- Carr, M.B. & Lutjemmeier, J.A. (2005). The relation of facial effect recognition and empathy to delinquency in youth offenders. *Adolescence*, 40(159):601-619.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2015). *Aile refahı ve koruma*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2002). *World report on violence and health: summary*. Geneva: WHO Library Cataloguing-in-Publication Data
- Foege, W. H., Rosenberg, M. L., & Mercy, J. A. (1995). Public health and violence prevention. *Current Issues in Public Health*, 1, 2-9.
- Gerbner, G. (1998). Cultivation analysis: An overview. *Mass Communication and Society*, 3(4), 175-194.
- Gerbner, G., Gross, L., Jackson-Beeck, M., Jeffries-Fox, S., & Signorielli N. (1978). Cultural indicators violence profile no. 9. *Journal of Communication*, 28(3), 176-207.
- Güler, D. A. (2011). *Soyutun somutlaştırılması: Çizgi filmlerin kültürel işlevleri*. Yavuzer, H., Şirin, M. R. (Ed.). 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı 1. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 207-217.
- Habib, K. & Solimon, T. (2015). Cartoons' effect in changing children mental response and behavior. *Journal of Social Sciences*, 3(9), 248-264.
- Karatay, G. ve Kesgin, M. T. (2006). *Çocuk, televizyon ve şiddet*. Hacettepe Üniversitesi Araştırma Görevlileri Sempozyumu Bildiri Kitabı, 129-148.
- Kuss, D. J., Van Rooij, A., Shorter, G.W., Griffiths, M.D., & Van de Mheen, D. (2013). Internet addiction in adolescents: Prevalence and risk factors. *Comput Hum Behav*, 29, 1987-1996.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları
- Oğuz, V. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların korkuları ve nedenleri. *Journal of Human Sciences*, 16(1),192-204.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 28 -297.
- Özgür, Ö. ve Kartelli, F. (2017). Türkiye'de yayın yapan çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet olgusunun analizi. *Marmara İletişim Dergisi*, (27):81-93.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK]. (2016). Televizyon izleme eğilimleri araştırması. www.rtuk.org.tr/Icerik/DownloadReport/13
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK]. (2016). İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması. www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=57ce5022-fd71-442a--6567ae4a9e9b
- Rai, S., Waskel, B., Sakalle, S., Dixit, S., & Mahore, R. (2016). Effects of cartoon programs on behavioural, habitual and communicative changes in children. *Int J Community Med Public Health*, 3(6),1375-1378.
- Temel, M., Kostak, M. A. ve Çelikkalp, Ü. (2014). Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddetin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(3), 199-205.
- Uysal, M., (2006). *Medya ve şiddet*. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, 20 Mayıs 2006, Ankara
- Üstündağ, A. (2020). *Çocuk ve ekran. Dijital medya ve çocuk gelişimi*. Ankara: Eğiten Kitap

- Üstündağ, A. ve Doğan, Ö. (2017). 15-18 yaş arası ergenlerin televizyon izleme alışkanlıkları ve en çok izledikleri diziler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 627-646.
- Üstündağ, A. ve Doğan, Ö. (2016). 10-14 yaş arası gençlerin televizyon izleme alışkanlıkları ve çok izledikleri diziler. *Journal of Communication Theory & Research/İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 43, 77-97.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. (2016). 3-6 yaş çocuklarının tercih ettikleri çizgi filmlerdeki şiddet içeriklerinin analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 698-716.
- Yörükoğlu, A. (1989). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür Yayınları: İstanbul.

Extended Abstract

Aim and Scope

It is among the methods used to teach and gain the desired good and positive personality traits in children. Abstract personality traits such as love, respect, cooperation, solidarity, sharing, togetherness, justice, and tolerance are made concrete by showing them in the behaviors of cartoon characters. This situation expresses the informative characteristics of cartoons (Güler, 2011). Cartoons, which are effective in attaining such desired behavior, also have negative effects for children. The fact that unwanted behaviors acquired in childhood become personality traits and their use as a problem-solving method by children may cause violence to continue for generations. When a child becomes a parent, he / she can also commit violence to his / her own child (Durmuşoğlu-Saltalı, 2015) The stimuli that children are exposed to are very important in order to support their developmental areas. It is thought that cartoons have an important place in terms of learning new behaviors in the social development process. It is thought that children who are in homes especially during the pandemic period can turn to cartoons to engage in enjoyable activities and spend their time in a fun way. For these reasons, it is aimed to determine the frequency of violence and fear elements in cartoons broadcast on TRT Children's Channel. In addition, it was also examined whether there are any elements of violence and fear in cartoons and if so, which violence and fear elements are used. Another sub-aim of the research is to raise the audience awareness about violence and horror by drawing attention to cartoon content.

Methods

Since the aim of the study was to determine the frequency of violence and fear in cartoons broadcast on TRT Children's Channel, the research was conducted using a qualitative research method. Document analysis technique was used among qualitative research methods. While determining the study group of the research, the simple random sample selection method was used. A selection was made by simple random sampling method among the cartoons broadcast on TRT Children's Channel during May-June 2020. All episodes of the cartoons in the study group were watched until the end. A total of 149 episodes from each were examined. The contents of the cartoons examined were listed in detail according to the checklist items used. Themes related to similar contents were created from the created list and codings were made. After this first evaluation, there was a 10-day break. After 10 days, cartoons were examined for the second time. By comparing the first and second evaluation results, the codes of violence and fear were finalized. Content analysis method was used in the analysis of the data obtained. A total of 149 parts of the 11 cartoons examined within the scope of the study were evaluated as documents. Fear and Violence Items checklist developed by Dağlıoğlu and Çamlıbel Çakmak (2009) was used in order to determine how often the cartoon episodes included violence and fear in their content. The contents of the cartoons were examined by taking the checklist items into consideration.

Results

When the analyzed cartoons are evaluated in terms of violence; It was determined that there are verbal violence and physical violence elements in cartoon texts and verbal violence elements are mostly used. It was determined that psychological violence and physical violence elements were found in the visuals of the cartoons examined, and psychological violence elements were mostly used. When the analyzed cartoons are evaluated in terms of fear; It was determined that sound, motion, light and surreal horror elements were included in the texts of cartoons and mostly sound horror elements were used. It was determined that the visuals of the cartoons that were analyzed contained fear elements with movement, surreal and facial expression, and mostly facial expressions included fear elements. When examining cartoons, what matters is how horror elements are constructed and conveyed to children. It has been determined that content such as sudden violent movements, characters that appear suddenly in hiding, scary sound effects, screaming / shouting, darkness, shadow plays, surreal characters, mysterious events and extreme magic elements are found in cartoons.

Conclusion

As a result of the work,

- There are verbal violence and physical violence elements in cartoon texts and verbal violence elements are mostly used,
- There are psychological violence and physical violence elements in the visuals of cartoons and psychological violence elements are mostly used,
- The texts of cartoons include sound, motion, light and surreal horror elements and mostly sound horror elements,
- It has been determined that the visuals of cartoons contain fear elements with movement, surreal and facial expressions and mostly facial expression content horror elements.

The purpose of TRT Children's channel; It is to help children grow up as individuals who are committed to values and beneficial to society.